

„Ha én főnök lennék, bizonyos szint fölött nem süllyednék bizonyos szint alá.”

Esterházy Péter: Termelési-regény

Fejlődépszichológia-1

A pszichikus fejlődés fogalma, tényezői, főbb törvényszerűségei. Filogenetikus és ontogenetikus fejlődés.

Életkori sajátosságok és fejlődési szakaszok.

A pszichikus fejlődés törvényszerűségei.

A fejlődésről alkotott nézőpontok.

Dr. József István

Követelmények

- A kurzus felvétele a NEPTUN rendszerben
- **Aktív részvétel a szemináriumokon – feltétele a vizsgára jelentkezésnek**
- **Jelentkezés a vizsgára a NEPTUN-ban (!)**
- **Vizsga – kollokvium – **teszt írása****

Kötelező irodalom

- Balázs I. (szerk., 2011): A génektől a társadalomig: a koragyermekkorai fejlődés szinterei. Biztos Kezdet Kötetek I. NCsSzI, Budapest
- Balázs I. (szerk., 2011): A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II. NCsSzI, Budapest
- József I. (2012): Fejlődépszichológia nevelőknek. Dávid Kiadó, Kaposvár
- Vajda Zs. (2014): A gyermek pszichológiai fejlődése, Saxum Kiadó
- Előadásvázlatok

Ajánlott irodalom

- Mérei F. – V. Binét Á. (1993): Gyermeklélektan. Gondolat Kiadó, Budapest
- Ranschburg J. - Popper P. (1978): Személyiségünk titkai, Minerva, Budapest
- Ranschburg J. (1984): Szeretet, erkölcs, autonómia - Gondolat Kiadó, Budapest
- Salamon J. (1983): Az értelmi fejlődés pszichológiája - Gondolat Kiadó, Budapest

A fejlődépszichológia fogalma, tárgya és módszerei

Élőlények pszichikus jelenségeinek kialakulásával, az emberi tudat keletkezésével, az egyes életkori szakaszokra jellemző pszichikus sajátosságok, törvényszerűségek leírásával foglalkozik.

- **Törzsfejlődés – filogenezis**
állatok alkalmazkodása és viselkedésének alakulása
pszichikum kialakulása
- **Egyedfejlődés - ontogenezis**
a személyiség fejlődése a kezdetektől a végig

Tárgya – az egészséges fejlődés fontosabb kérdéseinek (személyiségfejlődést meghatározó tényezők, pszichikus fejlődés formáinak és törvényszerűségeinek, életkori és egyéni sajátosságainak) és az egyes életkori szakaszok jellemzőinek bemutatása.

A pszichikum ontogenetikus fejlődése

A lelki élet teljes kialakulása hosszú évek alatt történik.

Öröklés vagy környezet?

- **Preformizmus (nativizmus)** – genetikailag meghatározott
- **Szociológiai determinizmus** – tabula rasa
- **Konvergencia tan** – két tényező együtthatása

Modern elméletek

- **Biológiai érés megközelítés** – fejlődés forrásai endogének, azaz az élőlények biológiai örökségéből fakadnak
De! a személyiségvonások és a gének között nem egyértelmű az összefüggés
- **Környezeti tanulási megközelítés** – a fejlődéssel együtt járó változások exogén – külső tényezők által meghatározottak – a környezet hatása a döntő
- **Univerzális-konstruktivista megközelítés** – a fejlődés az egyed környezethez való aktív alkalmazkodása következtében jön létre. A biológiai és környezeti tényezők szerepe egyenlő erősségű.
- **Kulturális megközelítés** – mind a két tényező fontos, de a fejlődést eredményező kölcsönhatás döntően a kultúrában megtestesülő történelem alakítja

Életkori sajátosságok és fejlődési szakaszok

Kritikus periódusok!

Életkori periodizáció legfontosabb összetevői a biológiai érés és a szocializáció

Intrauterin fejlődés

1. Csíraszakasz (8-10 nap)

fogamzástól a méh falához tapadásig

2. Embrionális szakasz (8-10 nap – 8. hét vége)

a fontosabb szervek primitív alakot öltenek

3. Magzati szakasz (9. hét – születés)

30 hét - a primitív szervrendszerek olyan szintre fejlődnek, hogy az anya testén is képes létezni

1. Újszülöttkor (6/8 hétig)

számos reflex működik specifikus környezeti hatásokra adott automatikus válaszként

2. Csecsemőkor (12. hónap végéig)

kezdetét az első feltételes, tanult reflexek megjelenése, végét a beszéd és a járás kezdete jellemzi

3. Kisgyermekkor (3. évig)

akaratlagos szabályozás és autonómia kezdete

4. Második kisgyermekkor vagy óvodáskor (6/7. évig)

személyiségfejlődés szempontjából kiemelkedő

5. Kisiskoláskor (10. évig)

fontos társadalmi állomás – tanuláshoz, ismeretszerzéshez való viszony – későbbi életpálya

6. Serdülőkor(18. évig)

identitás szempontjából fontos szakasz – nagy egyéni különbségek a szakaszkezdések között

- prepubertás (10 -12 évig)

- pubertás (12 – 16/17. évig)

- posztpubertás (18. évig)

7. Ifjúkor (25. évig)

átmenet a felnőttkorba – nagykorúság és szülőktől való függés

8. Felnőttkor (25 év felett)

fiatal-, középső- és késői felnőttkor

a késői felnőttkor (65 év felett) az öregedés korára, öregkorra és aggkorra osztható fel

A pszichikus fejlődés törvényszerűségei

1. A szerkezet és funkció egysége

A pszichés működések **teljesítményének színvonalát** a pszichikus **képességek szerkezete határozza meg**. Az ember csak **olyan szintű feladatokat képes megoldani**, amelyre gondolkodása, logikai képessége, illetve cselekvése **alkalmassá teszi**. A képesség fejlesztése viszont csak akkor valósítható meg, ha gondolkodunk, emlékezünk, azaz **„működtetjük”** a pszichénket. Ez **a működés visszahat a szerkezetre**, fejlesztve azt és a pszichés tulajdonságok struktúráját, amelyek egyre magasabb fokú működésre lesznek képesek, azaz nemcsak a szerkezet teszi lehetővé a funkcionálást, hanem a funkció is visszahat a szerkezet fejlődésére.

Nem a funkcionalitás ténye, hanem annak a mértéke a döntő. A minimális gyakorlás unalmas, a maximális megerőltetés pedig fáradtságához, kimerüléshez vezet. Csak az optimális gyakorlás eredményez megfelelő fejlesztő hatást.

2. **A transzfer (a differenciálódás és integrálódás)**

A **differenciálódás során** a pszichikum tagolatlan formái elkülönülnek egymástól, és viszonylag önálló képességekre, folyamatokra válnak szét. Minél fiatalabb a gyermek, annál kevésbé tagoltak, elkülönültek a pszichikus funkciói.

Csecsemőkorban például nehezen különíthető el egymástól a mozgás, az érzékelés, a cselekvés és a gondolkodás. A fejlődés során a folyamatok önállósodnak. Az észlelés például tér-, idő-, szín-, és mozgásészlelésre tagozódik. **Az integrálódás** azt jelenti, hogy a fejlődés folyamán elkülönült működések egyre magasabb idegrendszeri, tudati irányítás és ellenőrzés alá kerülnek.

3. **A koegzisztencia**

A fejlődő egyén azonos időben a személyiség különböző területein alacsonyabb és magasabb fejlődési szintet mutat. Nincs olyan személyiség, aki valamennyi képességében azonos szinten fejlett vagy fejletlen egy bizonyos időpontban. Egyes képességek fejlődése lemaradhat, esetleg megállhat, vagy előrehalad.

A plaszticitás

Minél fiatalabb a szervezet – így az idegrendszer –, annál képlékenyebb.

Szenzitív periódusok - különböző funkciók kifejlődésének legoptimálisabb időszakai.

A törvény alkalmazásánál figyelembe kell venni, hogy az újszülöttkort követően a gyermeki szervezetnek el kell jutnia egy fejlettségi szintre (*első feltételes reflexek kialakulása, aktivizálódás, ébrenléti idő arányának növekedése stb.*), hogy ez az adottság érvényesülhessen.

5. Az aktivitás

A képlékenység kiegészítője - biztosítja a pszichikum fejlődését az öregedésig. Az a gyermek lesz ügyes mozgású, akinek **lehetősége van a különféle mozgásformák állandó gyakorlására, az lesz fejlett gondolkodású, aki többféle gondolkodást igénylő feladatot old meg, illetve az a felnőtt képes sokáig fenntartani tanulási képességének színvonalát, aki nem hagyja abba a tanulást.** Minden életkorban biztosítani kell az egyén számára a lehetőséget, hogy gyakorolhasson.

(4. Speciális)

fejlődési szakasz - a fejlődés lassú, alig észlelhető,

fejlődési ugrópont - rövid idő alatt a személyiség egészét, annak minden összetevőjét érintő változások

fejlődési átbillenés – a személyiség egy tulajdonságának hirtelen változása

A fejlődés ütemében előforduló eltérések

- **Az akceleráció** – felgyorsulás testi vagy mentális tekintetben előfordulása egyes személyekben vagy nagypopulációban
- **A retardáció** – a fejlődés lassulása testi vagy értelmi téren
a fogalom az elmaradást jelzi, nem utal az elmaradás mértékére
- **A rögződés vagy fixáció** – a pszichikus fejlődés hosszabb-rövidebb megállása adott területen - elvárható viselkedés elmarad
- **A regresszió vagy visszaesés** – visszaesés egy korábban elért fejlettségi szintről
„visszamenekülés a biztonságba”

A fenti négy tempózavar időleges, azaz reverzibilis.

- **A dementálódás** – organikus, elsősorban agyi károsodás következtében fellépő leépülés
irreverzibilis

A fejlődési rendellenességei, zavarai

1. Érzékszervi eltérések

elsősorban a látás és a hallás

2. Testi és/vagy mozgásszervi eltérések

testi (csak esztétikai, vagy működést akadályozó), vagy idegrendszeri sérülés

3. Értelmi fejlődés eltérései

Tanulásban akadályozottak

Értelmileg akadályozottak

- enyhe (IQ – 50-70)

- közép súlyos (IQ – 20-50) moderate (közép súlyos) – IQ – 35-50

severe (súlyos)– IQ – 20-35

- súlyos (IQ – 0-20)

IQ pontok gyakorisági eloszlása

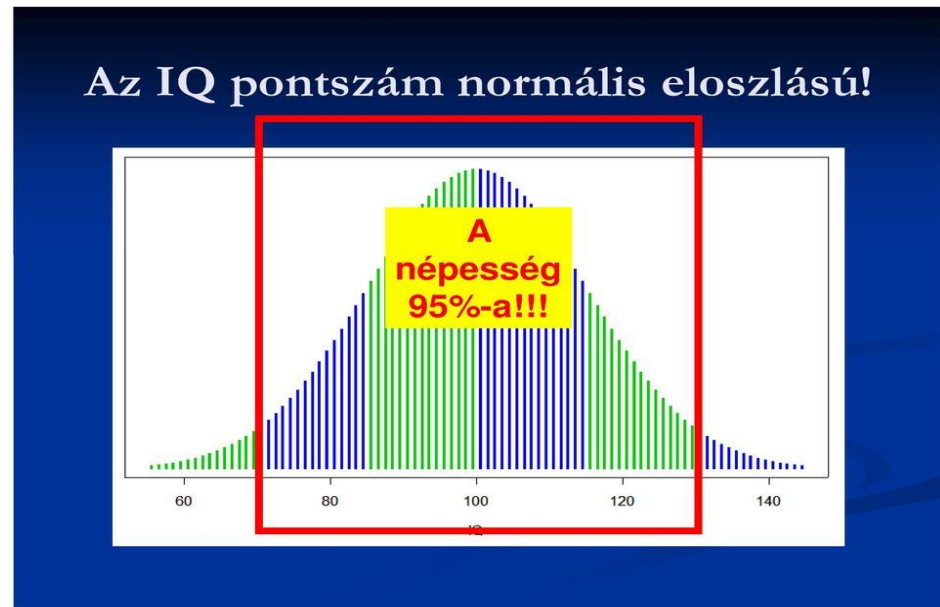
0-70 értelmi fogyatékoság

70-90 mentális retardáció

90-110 átlag

110-130 magas

130- igen magas

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

www.jozsefistvan.hu

Dr. József István PhD okl. szakpszichológus